

Ar 3192
Eesti Kodu

AR SE 12 422
114247

Eesti Asutava Kogu seletus Eesti riiklisest iseseisvusest ja rippumatusest.

105
1918

Eesti rahvas peab oma õiguseks ja kohuseks praegusel maailma ajaloo ja enese saatuse pöördeajal astuda kõigi haritud rahvaste ette järgmise seletusega.

Vaba ja iseseisva rahvana elasid eestlased põliselt Baltimere kallastel. Seitset sada aastat tagasi murdis Läänest tulnud Saksa ülivõim väikese rahva iseseisvuse ja kaotas tema vabaduse. Asjatuks jäid aegajalt ettevõetud meeleheitlikud katsed võõra ikke alt vabaneda. Aga ei kustunud rahva hingest endise põlve mälestused. Kõige surve ja alandamise kiuste elas salajas edasi kindel lootus ja julge soov, et peab tulema ja kindlasti tuleb aeg, mil Eesti rahvas jälle oma saatuse määramist võib võtta enese kätte. Suure ilmaõõja lahtipuhkemisel nägi Eesti rahvas selle hirmsa heitlemise mõtet rahvaste vabanemises maailmariikide imperialistlikkude püüete vande alt ja väikerahvaste eluõiguse võidule pääsemises. Selles mõttes ohverdasid Eesti paremad pojad võõrastel võitlusväljadel vankumata meelekindlusega oma verd ja elu, kindlalt lootes, et nende ohver pöörde toob ka Eesti rahva saatusesse. Ja kui viimaks ilmaõõja keerust heleda päikesena üles kerkis rahvaste enesemääramise õigus, siis oli Eesti rahvas esimeste seas teda rõõmuga tervitamas ja viibimata teostamas enese kohta. Nüüd on tulnud aeg, kus Eesti rahvas, seistes keset hirmsat ja verist võitlust oma iseseisva elu õiguse eest ja tagasi tõrjudes ähvardava hävituse lainet, astub teiste iseseisvate rahvaste hulka ja nõuab enesele püsivat paika rahvaste liidus suveräänse riigina.

Mis õigusega astub Eesti rahvas selle otsustava sammu?

Selle loomuliku õigusega enesemääramise ja vaba enesevalitsemise peale, mis juurdub iga rahva elutungis; selle õigusega, mida vägivald küll ajutiselt võib alla suruda, mille nõudmist aga ialgi ei suudeta ära hävitada elujõuliste rahvaste hingest; selle õigusega, mis nüüd on lunastatud maailma rahvaste kannatuste ja vereohvritega ja on leidnud üleüldist tunnistamist; selle õigusega, mille täielik maksmapanemine võimaldab seda rahu, mida igatseb kultuuriline maailm kõigi sõja koleduste järele. Mitte silmapilgukski ei taha ega või Eesti rahvas lubada mõtet, et see üleüldine õigus tema kohta jääks ainult sisuta sõnaks.

Eesti rahvas teab, et see samm tähendab nende sidemete lõpulikku katkestamist, mis ühendasid teda Vene riigiga viimased kaks aastasada. Kuid Eesti rahvas teab ka, et suur Venemaa ennast võõrasemana on üles pidanud tema vastu. Eesti rahvas tunneb, et Vene riik ei ole tarvitanud ühtegi juhust, et luua tõsist sisemist sidet enese ja Eesti rahva vahel. Veel enam: kibedusega mäletab Eesti rahvas kõike seda ülekohut, mis talle osaks on saanud Vene riigi poolt või tema tegelikul toetusel.

Vaevalt oli Rootsi riik, kellega Eesti rahvas enne oli riikliselt seotud, mõnda korraldust teinud rahva elujärje ja inimlike õiguste kindlustamise sihis, kui Eesti Vene riigi külge liideti. Ühes sellega tuli lõpp kõigile parandustele. Vastuvaidlemata kinnitasid Vene tsaarid kõik mõisnikkude kaugeleminevad soovid ja nõudmised maa ja rahva kohta. Mõisniku piiramata meelevalda alla antud ihu ja hingega, ilma kõigist inimese õigustest, eluta asja seisukorrale alandatud, keda müüdi ja osteti, hingitses Eesti rahvas esimese aastasaja jooksul Vene valitsuse all. Läänes tõusnud vabaduse liikumine purustas 19. aastasaja algul viimaks ka Eesti rahva pärisõlve. Kuid olulist muutust ei toonud see esialgul rahvale mitte. Tema päralt oli küll isiklik priius, kuid mõisniku päralt oli ja jäi maa, rahva sennine elataja ja kandja. Et elada, selleks pidi talupoeg mõisnikult maad võtma tingimistel, mis hinge kinni matsid. Teist teed ei olnud, sest kindlasti oli piiratud talupoja liikumisevabadus ka kitsamates piirides. Välja rännata oli võimata, niisamati olid kinni tema eest linnavärvad. Alles mõnikümmend aastat hiljem omandas talupoeg võimaluse linna asuda, kuid sealgi olid käsitöö ja kaubandus temale kaua sulutud kitsaste seisusliste eesõiguste ja korralduste läbi. Olude sunnil anti viimaks talupojale õigus maad rentida ja päriseks osta. Kuid tingimised olid nii rasked, et ainult väike osa rahvast aegamööda seda võimalust on suutnud tarvitada. Rahvavaenulik suurpõllupidamine aga kasvas külade ja talude hävitamise läbi. Sajadtuhanded rahvaliikmed pidid välja rändama, et Venemaa legendikkudel ja Siberi metsades uudismaad luues ja põldu harides enesele võimalust leida elamiseks oma armsaks saanud töö läbi. Järelejätmata püüdis rahvas oma asemikkude ja avaliku hääle kaudu tähelepanemist juhtida oma kisendava seisukorra peale. Vene valitsus jäi kurdiks. Mitmel korral astusid meeletehetele aetud talupojad mässu teele. Verine karistus oli valitsuse vastus sellele, kuna põnevate maaolude tõsine korraldamine jäi ikkagi tulemata. Küll anti Saksa suurmaapidajatele luba Sisevenemaalt võõraid Saksa asunikka siia tuua, küll valmistasid Vene ametnikud kavatsusi Vene talurahva asutamiseks maa-dele, kust eestlased pidid taganema, rännates linnadesse või üle piiri, Eesti rahva suurele enamusele jäeti aga ainult nälg maa järele.

Oma töökuse ja hoole läbi tõusis Eesti rahvas aegamööda kultuuriliselt kõrgele järjele, kuid talle ei antud sedagi omavalitsust omas kodus, mis ammu käes oli madalamal astmel seisval Vene rahval. Maa ja rahva asjade juhtimine ja korraldamine, peale kõige lihtsamate talurahva seisusliste asjade, seisis suurmaapidajate õreda kihi käes. Kõigist üle aga käis Vene kuberneride ja ametnikkude võim ja omavoli. Linnades tõusid eestlased pärast liikumise kitsenduste kaotamist enamusse. Sihilik valitsuse tegevus hoidis neid ära linnavalitsemises oma arvu kohaselt mõjule pääsemast. Linnade juhtimine jäi väikese Saksa ringkonna kätte.

Eesti rahval on sügav tung hariduse järele. Ärarääkimata ohvrid kandes, ööd ja päevad tööd tehes, saadavad vanemad oma lapsed koolidesse, raske puudusega võideldes püüab Eesti noorsugu omandada kõrgemat haridust. Need, kellel see korda läks, pidid aga võõrsile veerema, sest kodumaal olid neile teed kinni. Siia toodi ametnikud Venemaalt, kellel võõras rahva keel ja meel, tundmata tema kombed ja elutingimised.

Mitte korraldada rahva loovaid jõudusid, mitte edendada maa head käekäiku ei püüdnud need võõrahingelised ametnikkude parved, vaid võimalikult ära hoida rahva iseteadlikkude kavatsuste teostamist, takistada tema omapärast arenemist ja hävitada tema rahvuslist iseolemist.

Kõige valusamalt võis võõras ametnik haavata rahva hinge, tallata tema pühamaid tundeid, hävitada tema paremaid püüdeid, — mitte karistus ei oodanud teda selle eest, vaid aukõrgendus ja parem koht.

Kõige otsustavamaid võtteid tarvitati Eesti rahva venestamise sihis. Vene keel sai valitsevaks keeleks omavalitsuse asutustes ja kohtutes. Lõpmata

raskeks tehti asjaajamine umbkeelsete ametnikkudega, kirjeldamata vaevarikas oli õiguse otsimine kohtutes, kus võõrastest oludest tulnud kohtunikud pidid rahva eluhuvisid puudutavaid küsimusi puudulikkude tõlgete kaudu otsustama.

Koolides valitses enne Saksa keel, siis muudeti nad puhasvenekeelseteks. Isegi rahvakoolis, mis esialgu emakeelne olnud, pandi õppekeeleks Vene keel. Juba varakult vägistati nõnda Eesti noorust vaimliselt ja hingeliselt, püüti temas äratada halvaks panemise tunnet kõige vastu, mis oma, takistati tema loomulikku arenemist.

Hoolimata oli Vene isevalitsus juba Vene rahva enese vastu, veel ülekohtusem kõigi muulaste vastu. Missuguse rõõmuga tervitasid sellepärast kõik Vene riigi rahvad isevalitsuse langemist, lootes pööret oma olukorras. Kibe pettumus ootas neid, sest endine vaim valitses oluliselt edasi Vene riigis. Oma esitajate pealekäimisel sai Eesti rahvas ajutise koduse omavalitsuse Vene Ajutise Valitsuse kinnituse 30. märtsil (12. aprillil) 1917. Võimu koondamise püüded ei kaalunud aga mitte ja edasi keetsid ka Vene ametnikkude katsed meie asjade sekka segada ja halvaks panemist üles näidata Eesti rahva vastu.

Koolidesse jäi Vene õppekeel, peale rahvakoolide, hädalistele uuendustele tehti järjekindlalt takistusi, omavalitsuse asutustes keelati Eesti keelele õigused, mis kohased vabale rahvale tema omas kodus.

Varsti läks Eestis võim Vene madruste ja soldatite nõukogude kätte. Kõige laialisemas mõttes välja kuulutatud rahvaste enesemääramise õigust teostasid nad Eestis vägivaldselt laiali ajades Eesti Maanõukogu ühes Maavalitsusega ja sõjariistadega katkestades kõige demokraatlisemal alusel ettevõetud Eesti Asutava Kogu valimisi kesk nende käiku. Isegi oma kodu kaitsemise õigust ähvardava Saksa sissetungimise vastu keelati Eesti rahvale, takistades Eesti sõjameeste kodumaale koondamist lagunevast Vene sõjaväest. Viimaks toodi Eesti rahvas täiesti vastu oma tahtmist ja ilma tema arvamist küsimata Brest'i lepingu põhjal ohvriks Saksa imperialistlikule maadeahnusele. Visalt seisis Eesti rahvas ka Saksa okkupatsiooni raudse rõhumise all oma iseseisvuse ja eluliste huvide eest. Kõige rängem surve ja kõige sihikindlam rahva tahtmise vägistamine ei suutnud hävitada tema vabaduse ja riiklise iseolemise tungi. Purunes okkupatsiooni võim liitriikide raskete hoopide all ja jälle hakkas Eesti rahvas vabamalt hingama ja lootusrikkamalt tulevikku vaatama. Aga uuesti ootasid teda kannatused, raskemad kui enne nähtud. Vene nõukogude valitsuse sõjaväed tungisid Eestile kallale. Neil oli teada, et Eesti rahvas pärast rasket kannatamise aega oma riiklist elu korraldades ainult kõrvaldada püüab ülekohtu ja luua tahab paremat ning õiglasemat ühiselulist korda, kuid see ei takistanud neid tungimast sõjast väsinud ja puudustega võitlevale maale, tuues uut häda ja õnnetust: põletades külasid ja talusid, hävitades ülespidamiseaineid ja kultuuriväärtusi, halastamata tappes ilmsüüta inimesi, pantvangidena hoolimata ära viies naisi ja lapsi.

Kas on kõigi nende kannatuste nähes Eesti rahval veel kohustust alal hoida neid sidemeid, mis teda ühendanud Vene riigiga? Enesetapmisega ühevääriline oleks teadlik jäämine ühendusse niisuguse maaga.

Mitte vihas ega vaenus ei taha meie elada Vene rahvaga, vaid heas naabruses ja sõbralikus läbikäimises, kui tema meid rahule jätab. Võõrad on olnud Eesti rahvale ja jäävad ka võõraks igasugused võimulaiendamise ihad üle oma piiride. Eesti rahvas tahab ainult omas kodus oma loomulikku õigust tarvitades vabalt ja rippumatult oma elu korraldada.

Kas oskab Eesti rahvas valitseda iseennast ja kas jõuab ta kanda iseseisvat rippumatut riiki?

Eesti rahva sennine minevik annab selle peale kindla jaatava vastuse. Kõige raskemad olud ja elamistingimised ei ole jõudnud hävitada Eesti

rahva elutungigi ega edenemise võimet. Visalt ja järjekindlalt on rahvas tarvitanud iga eneseavalduse võimalust oma elujärje parandamise, kultuuri varade loomise ja oma inimliku väärtuse tõstmise sihis. Kui tuli võimalus maad omandada, siis pani üks osa rahvast oma kodule kindla põhja väsimata vaeva ja tööga, ja kui avanesid linnade väravad talupoegadele, siis võitis teine osa enesele majandusliselt vaba seisukorra käsitöö ja kaubanduse kaudu. Nõnda tõusnud väikepõllumeeste ja linnakodanikkude kihist kasvatas välja lühikese aja jooksul arvurikas haritlaste liik, kellest suur osa ennastsalgavalt ja ustavalt andus rahva kultuurijärje tõstmise tööle. Viimase poole aastasaja kestusel, kus elutingimised natuke vabamaks muutusid, on Eestis käimas elav ja väsimata rahva isetegevus kõigil ainelise ja vaimlise kultuuri aladel. Põllumajandus ja käsitöö, kaubandus ja tööstus, haridustöö ja teadus, kirjandus ja kunst leiavad ikka suuremat hulka sihikindlaid ja tahtevõimsaid kandjaid. Terve maa on kaetud igasuguste majandusliste, ühistegeliste ja kultuuriliste seltside ja ühisuste võrguga. Vaatamata kõigi sihilikkude takistuste ja raskuste peale, mis on valmistanud Vene valitsus ja tema ametnikud ja mille kõrvaldamiseks on kulunud lõpmata palju jõudu, on siiski kõige selle tegevuse viljaks võrdlemisi kindel majandusline järg ja kõrge kultuuriline tasapind. Rahvahariduse poolest seisab Eesti esimeste hulgas, kuna juba 30 aasta eest kirjaoskamine täiesti üleüldine oli; kirjanduse tooteid loetakse suurel arvul; Eesti arvurikkad ajalehed ja ajakirjad lähevad sadatuhandetes eksemplarides rahva hulka. Poliitiliselt on Eesti rahvas ennast sellekohaste võimaluste ilmunisel tagajärjerikkalt korraldanud ja omavalitsuse sisseseadmisel ja üleüldistel valimistel kindlasti ja iseteadlikult oma vaateid ja tahtmist maksma pannud. Kõige suuremat iseteadvust ja tagajärjerikkamat küpsust on Eesti rahvas aga avaldanud temale pealesunnitud raskes sõjas. Saksa okkupatsiooni-võimu tegevuse tagajärjel pidi Eesti rahvas ilma korraldatud sõjaväeta ja täiesti paljaste kätega vastu astuma Vene nõukogude valitsuse arvuliselt suuretele, hästi korraldatud ja varustatud sõjajõududele, kes ühes Saksa vägede lahkumisega üle Eesti piiride tungisid. Kuuendat kuud on käimas verine heitlus suures ülekaalus oleva vaenlasega. Selle aja sees, vahetpidamata võideldes, on Eesti rahvas jõudnud oma maa vaenlastest puhastada, oma piirisid kaitsta, omale korraliku sõjaväe luua, oma riiklise korralduse kindlale alusele seada ja Asutavas Kogus tõsise rahvaesituse ja üleüldiselt tunnustatud valitsuse rajada.

Kõik see põhjendab usku ja õigustab lootust, et Eesti rahvas, pääsedes sõjahädast ja omandades võimalust oma jõudu ja võimeid igakülgsest välja arendada oma loomu kohaselt, vabalt ja ilma takistamata, luues omale poliitiliselt rippumata ja ühiseluliselt õiglase korra, lahendades iseäranis äärmiselt valusaid maaolusid rahva elulistele huvidele vastavalt, ilma kahtlemata võib rajada kindlale alusele oma riiklise iseolemise ja suudab kanda tarvilit riiklist korda, ennast valitsedes põhjusmõtete ja nõuete järele, mis omased kultuuri rahvastele. Oma loomuliku õiguse põhjal minevikust päritud ülesannet täites ja tuleviku ees tõsist vastutust tundes on Eesti rahvas oma riiklisele iseseisvusele aluse pannud täievimuliste esituste poolt väljakuulutatud aktides:

Eesti Maanõukogu poolt 15/28. novembril 1917 a. kõrgema võimu kohta, Eesti Maanõukogu Vanemate Nõukogu poolt 19. veebruaril 1918 a. Päästekomitee loomise kohta, Eesti Maanõukogu Vanemate Nõukogu poolt 24. veebruaril 1918 a. Eesti Vabariigi väljakuulutamise kohta, Päästekomitee poolt 24. veebruaril 1918 a. Ajutise Valitsuse loomise kohta ja Ajutise Valitsuse poolt 11. nov. 1918 a. oma katkestatud tegevuse uuesti algamise kohta.

Eesti Asutav Kogu, kes meie rahva üleüldise, ühetaolise, otsekohese ja salajase hääletamise teel proportsionaalselt valitud, sugu, usu ning rahvuse peale vaatamata, ja kus on esitatud kõik meie poliitilised ja ühiselulised voolud, kuulutab Eesti rahva suveräänset tahtmist ilmutades pühalikult kõigile maailma rahvastele, et eelnimetatud aktid avaldavad Eesti rahva kindlat ja ümberlülka-

mata tahtmist, et Eestimaa neis piirides, kus Eesti rahvas elamas, täiesti vaba on kõigist alamluse kohustest Vene riigi vastu, et 24. veebruaril 1918 a. katkes lõpulikult riikline side Eesti Vabariigi ja Venemaa vahel ja et Eesti on iseseisv rippumata demokraatline Vabariik.

Eesti riiklist iseseisvust ja rippumatust on meie rahva paremad pojad juba kuus kuud kaitsnud, tuues äraarvamata ohvrid. Oma eluõiguse eest peab Eesti rahvas kõige suurema jõupingutusega üleloomulikku võitlust enamlise ja vägivaldse Venemaa vastu ja seda oma kallimat vara tahab Eesti rahvas kaitsta viimase veretilgani.

Eesti Asutav Kogu

Tallinnas, 19. mail 1919.